

PB-PP
BELGIE(N)-BELGIQUE

KringloopZINE

Meer halen uit de biologische kringloop

Driemaandelijks tijdschrift voor de actieve kringloopkracht: nr 36 • oktober - november - december 2021

Beste,

En plots was het midden december. Het jaar is weer voorbij gevlogen. Het herfstgevoel wou maar niet wegebben, de bomen losten hun bladeren immers veel later dit najaar. Dat was het positieve gevolg van de natte zomer. Hopen afgevallen bladeren hebben we verzameld en zullen deel uitmaken van een proef volgend jaar. Wat we nog in petto hebben volgend jaar, lees je in deze editie. Maar nu eerst de proeven die dit jaar aan bod kwamen, tips om de voedselrestjes te redden en dan toch dat winters gevoel in de tuin van Jaklien en Filip.

Alvast heel veel tuin-, kringloop- en leesplezier gewenst!

Kristof Van Stichelen
Elfriede Anthonissen
Team Thuiskringlopen

In dit nummer:

Kringloopquotes 2

Actief-Creatief

Thema's en activiteiten in 2022 3

Grond, grondiger, gegrond

Winter in de kringlooptuin van Jaklien en Filip ... 4

Verticuteerresten thuis composteren? 6

Brood smaakt ... altijd

Mijn brood is top! Daarom eet ik het op! 10

Kort#Krachtig

Word jij Vlaco-lesgever? 12

Kringloopquotes

**“Als de winter er is,
is ook de lente niet
ver meer”**

**“Bewaar de voedertafel
enkel voor als het echt vriest.
Permanente voedertafels maken
luie vogels.**

**“Pas als de sneeuw valt,
hoor je je tuin”**

**“Welkom winter,
het seizoen van sweaters en
pyjama's, van thee
en chocolademelk, van rusten
en van de tuin genieten”**

**”Zorg dat je tuin een voorraadkamer is
van zaden, bessen, (vliegende) mieren,
bladluizen, rupsen en spinnetjes.”**

THEMA'S EN ACTIVITEITEN IN 2022

Kringloopwandelingen

In 2021 beleefden we zelf veel plezier aan onze kringloopwandelingen; je volgt een uitgestippelde route en maakt onderweg kennis met toegepaste kringlooptechnieken. We merken echter dat het grote publiek de wandelingen nog niet oppikte. We gaan er zeker verder mee aan de slag.

Kringloop en klimaat

In de zomer van 2021 bezochten we verschillende tuinen en filmden er allerlei kringlooptechnieken. Ze zijn een oplossing tegen droogte én tegen overvloedige regen. Ze houden je planten sterk en zorgen voor een aangenaam tuinklimaat. We laten de filmpjes met mondjesmaat op je los in 2022. Ook in de KringloopZINes zullen we de tips uitvoerig bespreken, zodat ook jij er mee aan de slag kan in je tuin en bezoekers hiermee kan verbazen.

Groenten en fruit, daar haal ik het maximum uit!

Het thema voedselverlies is een blijver. De hele voedingsketen in Vlaanderen streeft ernaar om tegen eind 2025 30 % van de voedselverliezen te voorkomen, te herverwerken als voedsel of hoogwaardiger in te zetten (ten opzichte van 2015). Vlaco engageert zich om het voedselverlies bij de huishoudens aan te pakken en alles uit de kast te halen om voedselresten te voorkomen.

In 2022 spitsen we onze handige tips toe op groenten en fruit beter bewaren en opeten.

Grond-grondiger-gegrond

WINTER IN DE KRINGLOOPTUIN VAN JAKLIEN EN FILIP

December. En 'Dreaming of a white christmas'. Elk jaar lijkt het wel sneller december te worden 😊. Maar we willen niet klagen, hoor; we proberen van elke kleine gebeurtenis in de tuin volop te genieten. En hoe bewuster we dat beleven, hoe meer we zorgen dat de tijd ons niet ontglipt.

De winter is er nu helemaal. Hier en daar is er nog een boom die hardnekkig groen wil blijven, maar de meeste planten gaven ondertussen de pijp aan Maarten. Maar ook die stilte en leegte in de tuin heeft zeker zijn charmes.

We tonen je ook deze keer graag wat wij de komende maanden allemaal doen en laten doen in onze kringlooptuin. Ook in de drie vorige edities van KringloopZiNe las je al meer over ons.

Wij, dat zijn Filip en Jaklien. We hebben een tuin van 20 are met allerlei 'kringloops', in Oost-Vlaanderen, niet zo ver van de Nederlandse grens. De bodem van onze tuin is zandig, heeft een vrij hoge grondwatertafel (dus dit jaar al helemaal 😊) en hij is rijk aan organische stof.

Sla de bal niet mis!

Wij zijn een beetje trots op onze tuinvogels en op de manier waarop we hen proberen soigneren. 's Winters trachten we hen vooral te helpen om deze voedselarme periode door te komen. We voeren daarom vetbolletjes aan hen. We kopen die aan zonder plastic gaasjes errond en we hangen ze op in metalen vogelvoederhangers. Naast balletjes te kopen, kan je die ook maken. Oud, ongezouten frituurvet warmen we hiervoor lichtjes op (niet heet laten worden) en vervolgens voegen we zaden, kippenvoer of vervallen tuinzaden toe. Als alles wat is afgekoeld kneden we de lauwe brij in een vorm, die we vervolgens in de voederhangers leggen (of op de voedertafel), of in een halve kokoschelp duwen die we vervolgens ophangen. Er staat ook elke dag een schaalje met vers water klaar.

Wat we ook vaak doen is okkernoten – we hebben er elk jaar veel te veel – kraken en die dan in de voederhangertjes stoppen. We leggen ook overschotten van ons kippenvoer of onze broodkrumels op de voedertafel. En als het echt heel erg koud wordt, en vogels echt op zoek moeten

naar vitamientjes om gezond te blijven, dan kunnen ze steeds terecht bij de vele (bevoren) bessen van onze hulst, sneeuwbes, gelderse roos

Winterse sier

In de siertuin is het in de winter rustig. Valt er dan niks te beleven? Oh, jawel, hoor. We hebben er misschien weinig werk in, maar we krijgen toch heel wat moois aangeboden. Zomaar, vanzelf.

- De droge bloemen en bloem- en vruchtstengels laten we bijna allemaal staan. Dit doen we voor de vele beestjes (kevers, nachtvlinders ...), en ook voor onszelf. We hebben namelijk een groot raam dat uitkijkt op quasi de hele tuin en het is erg rustgevend en ontspannend om te kunnen kijken naar de tuin en het achterliggende landschap. Vanuit onze luie stoel genieten we van de winterse juweeltjes bij een heerlijke kop koffie en aangename binnentemperaturen. We hebben er bij de bouw van ons huis voor gekozen om tuin en huis 'samen te laten werken' en min of meer in elkaar te laten overvloeien. Daar zijn we heel blij om. 😊

- In het najaar zetten we vaste planten waar die in de zomer zijn verdwenen. Maar dat aanplanten gaat vaak nog wat verder in de winter. Zo verplantten we enkele jaren geleden een flinke winterjasmijn zodat we die beter konden zien vanuit de woonkamer. En ook komende winter zullen we weer wat nieuwe planten kopen en zetten om een mooie, gesloten vegetatie te behouden. Komende winter gaan we aan de slag met o.a. maagdenpalm, grote zonnehoed, asters, duizendknoop, leliegras, goudaardbei, hortensia ...

- We houden op voorhand steeds goed in de gaten dat deze aanplanten de nodige kleurschakering in de tuin zullen brengen, in de zomerperiode (door hun bloei), in de herfst (door de bladverkleuring) en in de winter (door de takkenkleur). Een paar dagen geleden brachten we nog wat extra kleur aan, dicht bij het tuinraam, door enkele helleborussen (kerstrozen) te zetten en een rode kornoelje, wiens kleurrijke wintertakken ons tuinzicht weldra zullen opfleuren.

Grond-grondiger-gegrond

Snoeien zonder knoeien

Terwijl we in de rest van het jaar vooral snoeien om vorm in de planten te krijgen of struiken in toom te houden die té uitbundig groeien, is onze wintersnoei vooral gericht op vrucht- of bloemzetting het komende jaar. Het (weinige) gesnoeide hout dat hierbij vrij komt kan gemakkelijk met onze elektrische hakselaar gehakseld worden en is ideaal om te verwerken in de compost.

- **Sneeuwbes:** die doen we laat in de winter tegen de grond af, met de bosmaaier. Op dat moment zijn de witte besjes al opgesnoept door hongerige vogels en op die manier zorgen we ook het volgend jaar voor veel bloem en bes.
- **Druivelaar:** die snoeien we in januari terug. In februari en zeker in maart is de sapstroom in de druivelaar vaak al zo sterk dat de plant zou doodbloeden als we dan nog zouden knippen aan de takken.
- **Kruisbessen:** we zijn dol op deze 'stekebezen'. Een goede wintersnoei geeft in juni grote bessen die gemakkelijk te oogsten zijn, en als ze al beurs werden vóór we ze plukten, dan zijn de merels er wel mee. We hebben trouwens het ras Worcester in de tuin staan; een sterk, resistent ras dat nooit last ondervindt van meeldauw.
- **Winterjasmijn:** deze prachtige winterbloeier snoeien we in februari, direct na de bloei. Hierbij knippen we alle dode, beschadigde en uitgebloeide takken weg. De jonge takken laten we zitten zodat deze het volgende seizoen weer kunnen groeien en bloeien.

- **Botanische of wilde rozen:** geen gekweekte of volbloemige rozen in onze tuin (deze zijn immers niet interessant voor de dierenwereld want ze geven geen nectar en geen vruchten, en ze vragen een jaarlijkse snoeibeurt), maar enkel wilde rozen (die nooit ziek worden, steeds weelderig bloeien en niet zo vaak écht moeten teruggesnoeid worden). Geen eenvoudiger snoei dan die van wilde roos, nl. gewoon afdoen tot 30 cm boven de grond.

Geen winter zonder winterbanden

Alhoewel de winter weinig tuinwerk vraagt of weinig tuinprobleempjes levert, zijn er toch een aantal dingen die wij zelf steeds goed in het oog houden.

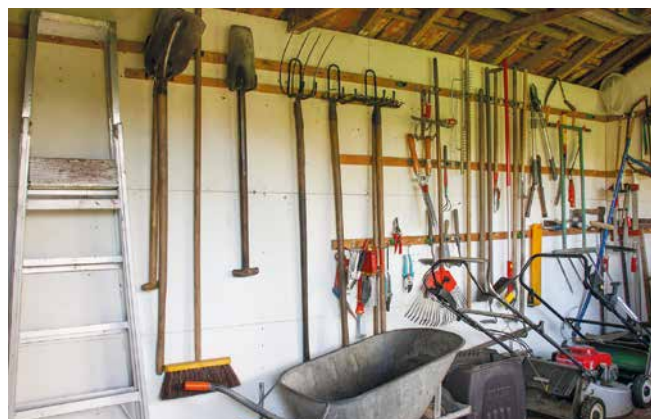
- Bij plotse sneeuwval bestaat de kans dat de takken van sommige struiken afknakken, vooral dan de groenblijvende struiken die extra veel sneeuw kunnen opvangen. Het is hier bij ons al gebeurd bij de Ilex crenata en de rozemarijn. Dus best de sneeuw er tijdig afschudden.

- De waterkraan afsluiten: een échte aanrader, vinden we dat. Als je dat ooit al eens vergeten bent, dan weet je wellicht ook dat de kringloop van het water 's winters euh ... heel bijzondere vormen kan aannemen.
- De composthoop afdekken: niet alleen de 3de compostbak dekken we af, maar alles wat aan het composteren is. Gewoon tegen overmatige insijpeling en uitspoeling van het smeltwater.
- Struiken en vaste planten écht beschermen tegen de vorst moeten we gelukkig niet doen omdat we kozen voor winterharde exemplaren. Enkel de plantjes in potten laten we overwinteren in het tuinhuis. En bladeren die zich door de wind ophopen bovenop groenblijvende bodembedekkers, die halen we steeds weg en doen we bij de compost. Als we die zouden laten liggen, verstikken ze onze groenblijvers.

Ook het tuingereedschap rust 's winters uit

Al ons tuingereedschap staat 's winters droog opgeborgen in het tuinhuis. We zorgen er voor dat er niks buiten blijft staan. Een handig trucje waarmee we ons gereedschap beschermen tegen roest is het gebruik van olie. Wanneer je hiervan een klein laagje

Grond-grondiger-gegrond

over je tuingereedschap smeert zal dit een beschermende laag vormen en roest tegengaan. Dit komt doordat de olie water afstoot. Niet alleen het metaal maar ook de houten steel (essenhout) smeren we in met olie. Dit vermijdt barsten en zorgt ervoor dat de steel het volgend voorjaar nog aangenaam zacht is. Een dun laagje olie is echt al voldoende. Het hoeft trouwens geen minerale olie te zijn; met zonnebloemolie kan je het gereedschap gerust ook behandelen. En komt er toch wat roest tevoorschijn, dan hoeft je je alaan niet gelijk af te schrijven; schuurpapier kan dan wonderen doen. Vooral aan onze snoeischaars besteden we de nodige schoonmaaktijd.

En plannen maar

Onze siertuin vraagt ondertussen geen echte planning meer, maar onze moestuin wel. Elke groente heeft immers zijn eigen ritme. We hebben zomergroenten zoals boon, maar ook groenten die het juist goed doen in de winter, zoals krulkoof of winterwortel. Om ook volgend tuinseizoen een moestuin met mooie en voldoende groenten te hebben, maken we in de winter een planning op, checken we welk zaad nog kiemkrachtig is en van welke soorten we zaad moeten kopen. Een toffe winteractiviteit die ons ieder jaar doet verlangen naar de mooie tuintijd die er het komend jaar weer zit aan te komen.

De winter, we zijn er klaar mee

Beste lezers van Vlaco's KringloopZINE, we gaven jullie met veel plezier de afgelopen vier edities een kleine inkijk in onze kringlooptuinactiviteiten. We hopen van harte dat we jullie hebben kunnen inspireren en dat jullie met enkele ideeën ook effectief aan de slag kunnen. Het was ons alvast een waar genoegen. Tot ziens.

Jaklien en Filip

VERTICUTEERRESTEN (OF GROTE HOEVEELHEDEN MOS) THUIS COMPOSTEREN?

Probleemstelling bij de proef

Als je al enige tijd thuis composteert, dan weet je wellicht wel hoe je gazonmaaisel moet composteren. Als je daar de groen-bruinregel correct toepast, kan er niet zo veel misgaan. Maar grote hoeveelheden mos, die bv. vrijkomen bij gazon verticuteren, gedragen zich toch wat anders dan gewoon gazon gras, zo blijkt.

We wilden met deze proef twee vragen beantwoorden:

- Hoe zit het precies met verticuteerresten thuis composteren? Gaat dat goed en vlot?
- Wat zijn de ideale omstandigheden om dit vlot te laten verlopen? In een vat of in een bak? Of is het gewoon moeilijk om verticuteerresten tot compost te verwerken?

Noot: deze proef betekent geenszins dat het gazon verticuteren een noodzaak is. Maar het is wel een feit dat veel Vlamingen hun gazon regelmatig verticuteren. We helpen hen graag om deze verticuteerhoop correct te verwerken. Vandaar dit onderzoek.

Beschrijving van de proef

Materiaal:

In de laatste week van maart 2021 werden verticuteerresten uit twee (private) tuinen ingezameld en naar Comité Jean Pain (CJP) in Londerzeel – Vlaco's favoriete testlocatie 😊 – gebracht.

Tien zakken met bij elkaar geduwde verticuteerresten uit de eerste tuin werden voorlopig gestockeerd in een compostbak. Op de vijfde dag was de massa opgewarmd tot 59°C en zakte het volume met 25%. De zesde dag liep de temperatuur al terug naar 52°C, dook er een witte schimmel op in het midden van de hoop en vormde er zich vocht onderaan.

Op de zevende dag werd er een tweede, kleinere lading verticuteerresten geleverd, afkomstig uit een tweede tuin. Alle verticuteerresten werden uitgespreid op een warme betonvloer. De intussen flink bij elkaar geklitte massa van de eerste levering werd terug losgemaakt en gemengd met de lossere verse verticuteerresten.

Grond-grondiger-gegrond

Menging:

Alle verticuteerresten werden vervolgens gemengd met bruin materiaal in de volgende verhouding:

- 10 eenheden verticuteerresten;
- 1 eenheid bladeren (zowel droge als natte gestockeerde herfstbladeren);
- 2 eenheden houtsnippers (fijne natte snippers).

Het mengsel werd tenslotte verdeeld over twee recipiënten:

- Een compostvat type VAM;
- Een compostbak in gerecycleerde kunststof van het merk Ekol.

Het volume verticuteerresten met bruin materiaal werd afgemeten met emmers van 20 liter inhoud.

Het mengsel werd tijdens het vullen laag per laag bevochtigd met regenwater uit een gieter met sproeikop. Beide recipiënten waren gevuld op 1 april 2021. Ze werden leeggemaakt op 30 september 2021. De proef duurde dus precies zes maanden.

Opvolging:

Elke week werden beide composteer-systemen geobserveerd en er werd ingegrepen waar nodig. Tussen de derde week van juni en de derde week van juli gebeurde dit niet wegens de afwezigheid van de CJP-medewerker die voor de proef verantwoordelijk was.

Verloop proef in het compostvat

Opstart

De afmetingen van het compostvat waren: 85 cm hoog, diameter bovenzijde 50 cm, diameter onderzijde 70 cm. De inhoud van het vat is 240 liter.

Het compostvat werd gevuld met 390 liter losgemaakte verticuteerresten met bruin materiaal en 10 liter water.

- Verticuteerresten: 300 liter
- Droge bladeren: 30 liter
- Houtsnippers: 60 liter

Het vat was daarmee precies tot aan de rand gevuld. Het materiaal werd lichtjes aangedrukt tijdens het vullen zodat er onderling goed contact was tussen de partikels. Tijdens het vullen, zakte het materiaal ineen waardoor er meer in het compostvat ging dan verwacht.

De wekelijkse observatie bestond uit het meten van de temperatuur, het meten van het resterende volume en het bekijken van de composterende massa: vochtigheid + structuur/textuur + aanwezige organismen.

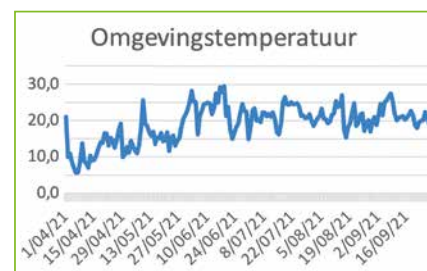
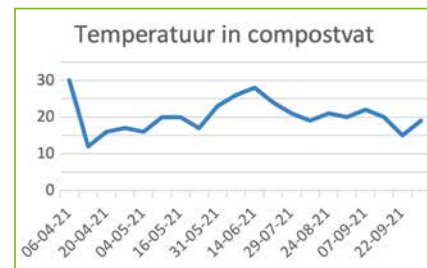
De wekelijkse ingrepen bestonden uit beluchten met een spiraalvormige beluchtingsstok (type 'brass'compost') en regenwater toevoegen, indien nodig.

Vaststellingen

De proef liep gedurende de lente en de zomer van 2021. Het was dan relatief nat en fris voor de tijd van het jaar. De proef had geen last van hittegolven.

Vlak na het vullen van het vat bereikten de verticuteerresten een temperatuur van 30°C. Daarna volgde de temperatuur in het vat min of meer de omgevings-

temperatuur (zie grafiek omgevingstemperatuur – bron: KMI maxT°/dag in Ukkel). Van 1 juni tot 15 september lag de temperatuur in het vat boven 20°C. Ideaal voor het bodemleven.

Wanneer het organisch materiaal composteerde, kromp de massa uiteindelijk tot 20 à 25% van de oorspronkelijke massa. We maten de volumevermindering op twee manieren:

1. Het in elkaar zakken van de massa t.o.v. de rand van het compostvat: het compostvat was oorspronkelijk gevuld tot 85 cm hoogte. Na zes maanden was de massa nog maar 25 cm hoog. We berekenen $25/85=29\%$ restmassa. Hier moet natuurlijk opgemerkt worden dat het compostvat licht conisch (en niet perfect cilindrisch) van vorm is waardoor het onderste deel meer inhoud bevat dan het bovenste deel.
2. Het afmeten van het volume verticuteerresten: er werden 390 liter verticuteerresten met bruin materiaal in het compostvat gebracht (enigszins aangeduwd). Zes maanden later werd er 135 liter organisch materiaal geoogst. Op deze manier berekend is de restmassa $135/390 = 34\%$ van het oorspronkelijke materiaal.

We maken hier twee kanttekeningen: de dichtheid van de verticuteerresten is klein waardoor het volume vermindert bij druk. Daarnaast was de volumevermindering al ingezet vóór de verticuteerresten in het vat gebracht werden. We kunnen dus niet zo veel opmaken uit deze cijfers.

De bovenste laag van 2 cm van de verticuteerresten was meestal droog.

Grond-grondiger-gegrond

Soms vormde de bovenlaag door de droogte een harde korst – enigszins lijkend op een mat van kurk – en vormde zich een spleet tussen de resten en de mantel van het vat. De massa onder de bovenlaag was meestal licht tot matig vochtig, veelal te droog om goed te composteren.

Na een maand leek er nog niets veranderd aan de structuur van de verticuteerresten. Integendeel, zelfs. Het mos droogde uit, er werd water over gegoten en daardoor leefde het mos weer op! Pas na 4,5 maand begon de structuur te veranderen en werd deze kruimelig.

We merkten geen schimmels op in het compostvat en het duurde lang vooraleer er dieren – laat staan de typische compostdiertjes – in waargenomen konden worden. Na een maand (9 mei) zagen we vlooiën en springstaarten op onze thermometer, na twee maanden (31 mei) een enkele compostworm, slak en pissebed. Na vier en een halve maand (24 augustus) zagen we meer leven in het vat: een paar compostwormen, een kleine slak, pissebed, miljoenpoot, duizendpoot en veel minuscule beestjes die moeilijk te zien of determineren waren. Ze kwamen samen met de verandering van structuur van de verticuteerresten. *Ter vergelijking even: tijdens onze compostproef in 2019 met groente- en fruitresten (groot vat/klein vat) zagen we na drie en een halve maand (7 juni) heel veel leven in beide compostvaten, vooral compostwormen, pissebedden en schorpioenen. De organismen in onze verticuteerresten komen dus niet alleen later, maar zijn ook van een andere soort dan die in groenten- en fruitresten.*

We beluchtten wekelijks het compostvat met de spiraalvormige beluchtingsstok (de zgn. Brass'compost). De inhoud van het compostvat werd daarbij grondig door elkaar geschud. De eerste weken was het moeilijk om de spiraal in de verticuteerresten naar beneden te draaien door de stugge structuur van de massa,

maar naarmate de compostering vorderde verliep dat beluchten steeds vlotter. *Ter info nog: bij het oogsten merkten we een niet-verteerde viltige laag mos op de bodem van het vat. Die plaats was niet bereikbaar voor de beluchtingsstok. Dit toont aan dat omwoelen nuttig is voor het composteerproces van verticuteerresten.*

In totaal werd 200 liter water in het compostvat toegevoegd tijdens de proef: 10 liter bij het vullen van het vat en 190 liter tijdens de wekelijkse observatie verdeeld over 8 gietbeurten. Het meeste water werd gegeven in mei, juni en juli. Zonder toevoeging van water zou er geen sprake zijn geweest van composteren.

Verloop proef in de compostbak

Opstart

De afmetingen van de compostbak waren: 100 cm hoog, 100 cm breed en 120 cm lang. De inhoud van de bak is 1200 liter.

De compostbak werd gevuld met 2.210 liter verticuteerresten met bruin materiaal en 90 liter water.

- Verticuteerresten: 1700 liter
- Droge bladeren: 110 liter
- Natte bladeren: 60 liter
- Houtsnippers: 340 liter

De bak was daarmee precies tot aan de rand gevuld. Ook hier werd het materiaal lichtjes aangedrukt en tijdens het vullen zakte dat het materiaal ineens, precies zoals bij het compostvat. De aanpak van de wekelijkse observatie verschilde niet fundamenteel van die van het compostvat-deel van de proef.

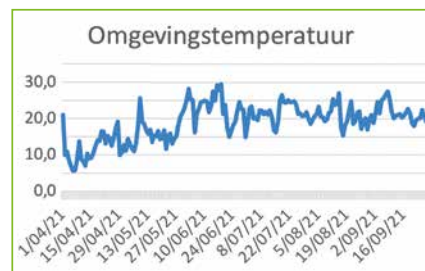
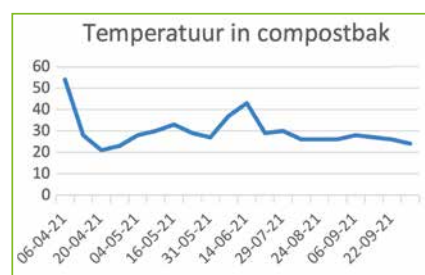
Om de twee maanden werd de hoop omgezet (nl. 9 juni en 9 augustus). De verticuteerresten werden daarbij van de volle bak naar een lege bak (met zelfde grootte) ernaast verplaatst. We hebben geen beluchting tussendoor toegepast. Tijdens de heropbouw in de compostbak werd regenwater toegevoegd.

Vaststellingen

De proef liep qua timing parallel aan het compostvat-deel van de proef.

Bij het vullen van de compostbak was er een temperatuurpiek van 54°C. Na de eerste omzetting was er een piek van 43°C. Na de tweede omzetting was er geen piek meer. Van 4 mei tot 22 september lag de temperatuur in de compostbak boven de 25°C. Dat is hoger dan de omgevingstemperatuur (zie grafiek omgevingstemperatuur – bron: KMI maxT°/dag in Ukkel).

Wanneer het organisch materiaal composteerde, kromp de massa ook hier finaal tot 20 à 25% van de oorspronkelijke massa. We maten de volumevermindering op twee manieren:

1. Het ineenzakken van de massa ten opzichte van de rand van de compostbak: de compostbak was oorspronkelijk gevuld tot 100 cm hoogte. Na zes maanden was de massa nog maar 45 cm hoog. We berekenen $45/100 = 45\%$ restmassa.
2. Het afmeten van het volume verticuteerresten: er werden 2210 liter verticuteerresten met bruin materiaal in het compostvat gebracht. Zes maanden later werd er 630 liter organisch materiaal geoogst. Op deze manier berekend is de restmassa $630/2210 = 28\%$ van het oorspronkelijke materiaal.

We maken hier dezelfde twee kanttekeningen als bij het compostvat: nl. dat het materiaalvolume vermindert bij druk en dat die vermindering al ingezet was vóór de eigenlijke start van de test.

De bovenste laag van de verticuteerresten

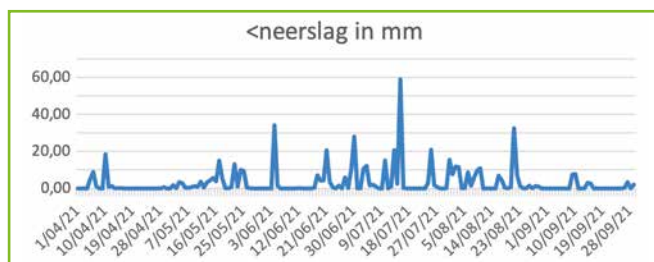

(enkele centimeters) was meestal droog. Maar de massa onder de bovenlaag was steeds een beetje tot erg vochtig, afhankelijk van het weer.

We dachten na één maand iets van vertering te zien, maar dat proces zette zich niet door. Na twee maanden (bij de eerste omzetting op 9 juni) zag de structuur er nog onveranderd uit: mos, houtsnippers en blad waren duidelijk te onderscheiden. Pas na 5,5 maand (14 september) veranderden de verticuteerresten in een kruimelige massa en waren ze zichtbaar aan het composteren.

Na zeven weken – en veel regen! – groeiden er even paddenstoelen op de verticuteerresten. Tijdens de eerste omzetting na twee maanden (9 juni) namen we enkele compostwormen en pissebedden waar, maar dat dierenleven nam niet merkbaar toe. Pas na 5,5 maand (14 september) zagen we meer leven in de compostbak: vooral compostwormen en veel minuscule beestjes (zoals springstaarten).

In totaal werd 190 liter water aan de compostbak toegevoegd tijdens de proef: 90 liter bij het vullen van de bak en telkens 50 liter tijdens het vullen van de volgende compostbak na de omzetting van de verticuteerresten. Verder viel er ook heel veel regenwater uit de lucht op de resten. Zoals te zien is in onderstaande grafiek, was de zomer van 2021 immers heel nat (gegevens KMI: neerslag in mm per dag te Ukkel)).

Conclusies proef

Hoe zit het precies met verticuteerresten thuis composteren? Gaat dat goed en vlot?

Op basis van deze proef is het antwoord neen. Grote hoeveelheden mos gemengd met bruin materiaal composteren niet goed. Het mos heeft de neiging om uit te drogen bij gebrek aan water en weer op te leven als er voldoende vocht is. De hoge temperatuur die bij de compostering van ander organisch materiaal (zoals groenten- en fruitresten, haagsnoeisels) bereikt wordt bij het opzetten of na omzetten van een vat, bak of hoop, is hier nagenoeg afwezig. Levende organismen vinden pas na vier tot zes maanden hun weg in de verticuteerresten en het duurt dan ook zo lang tot er enige verandering te zien is in de structuur van het materiaal. De proef stopte na zes maanden. We konden dus niet vaststellen hoeveel tijd de verticuteerresten nodig hebben om volledig te composteren.

Wat zijn de ideale omstandigheden om dit vlot te laten verlopen? In een vat of in een bak? Of is het gewoon moeilijk om verticuteerresten tot compost te verwerken?

De verandering van structuur van de verticuteerresten trad in het compostvat op na vier en een halve maand. In de compostbak was dat pas na vijf en een halve maand. Het compostvat deed het hier dus beter dan de compostbak. Het compostvat werd wekelijks belucht en besproeid met water. De compostbak werd maar twee keer omgezet en profiteerde van de overvloedige regen. **Vaak omwoelen en veel water geven** bleek dus voordelig voor het composteringsproces. Maar dat is natuurlijk wel arbeidsintensief en haast ongepast in tijden van droogte.

De verticuteerresten werden aangevoerd uit twee particuliere tuinen en het duurde een week voor ze in de compostbak en het compostvat belandden. Dat was wellicht nadelig voor het verdere composteringsproces. De hoge temperatuur van de eerste uren opslag werd achteraf niet meer bereikt in het vat en de bak. De vorming van schimmels tijdens de opslag

van de aangedrukte massa, werd tenietgedaan door het uitspreiden van de resten op een warme betonvloer waardoor het materiaal opdroogde en het composteringsproces onderbroken werd. De **verticuteerresten snel ter plaatse verwerken** is sowieso de boodschap.

De menging van tien delen verticuteerresten met drie delen bruin materiaal bleek niet goed te composteren. Door te weinig groen materiaal waren de omstandigheden niet goed voor micro-organismen. Dat er weinig actief waren, stelden we objectief vast maar zagen we ook door de geringe temperatuurstijging zowel in het vat als in de bak. **Ander groen materiaal toevoegen** is dus nodig. Mos gedraagt zich – ondanks onze groene ‘perceptie’ bij het woord mos – eerder als bruin materiaal: nl. moeilijk vochtig te krijgen en houden (want door losse structuur gaat de verdamping relatief snel) en meestal relatief arm aan N (mos is immers vaak gekoppeld aan zure, voedselarme bodems).

Wie te veel verticuteerresten en te weinig groen materiaal heeft om een evenwichtige mengeling te maken voor het compostvat of de compostbak en wie geen tijd heeft om wekelijks te beluchten, die kan de verticuteerresten beter **als mulchmateriaal** gebruiken in de tuin. Aangezien ze heel traag verteren zijn ze daar uitermate geschikt voor. Let wel op, als er veel gras met wortels in je verticuteerresten zit, zal dit wellicht opnieuw wortel schieten. Zoals wij ondervonden in de bovenste laag van de compostbak-test. In dat geval breng je de verticuteerresten misschien beter naar het recyclagepark. Of voorkom de verticuteerresten door uw grond en gazon gezond te houden: maai het gras niet korter dan 4 cm en gebruik de mulchmaaier.

We nemen de nieuwe bevindingen ook op in de Thuiscomposteerwijzer onder de zoekterm ‘verticuteerresten’ en ‘mos’.

Verticuteerresten verwerk je zo snel mogelijk, door ze te mengen met voldoende vochtig en stikstofrijk groen materiaal en een weinig bruin structuurmateriaal. Controleer regelmatig de vochtigheid tijdens het composteringsproces.

Hartelijk dank, Sylvie Vandekerckhove, medewerker Comité Jean Pain vzw, voor de opzet en uitvoering van deze proef.

BROOD SMAAKT... ALTIJD

MIJN BROOD IS TOP! DAAROM EET IK ALLES OP!

Op woensdag 29 september organiseerde Vlaco het webinar **Red de restjes**. Het webinar werd integraal opgenomen en kan je nu ook bekijken op het Vlaco-youtubekanaal.

Het kinderbrein is een spons.

Je kan er niet vroeg genoeg bij zijn om de kinderen de beginselen van een gesloten kringloop van organische materialen bij te brengen. Ook voedselrestjes redden kent voor ons geen geheimen maar het kinderbrein is andere koek. We zochten en vonden samenwerking met organisaties die zich richten tot kinderen.

Wetenschapje

Wie al hoorde van de heerlijke hoorspelen van het Geluidshuis zoals 'de rattenvanger', 'de mestkever' of 'Reinaert de vos', weet dat zowel jonge kinderen als volwassenen al gniffelend hun oor te luisteren leggen en genieten van de grappige vertelstijl. Een ideale partner dus voor onze jonge doelgroep.

Het Geluidshuis startte in het voorjaar van 2020 met een nieuwe podcastreeks Wetenschapje. Elke 14 dagen lanceren ze een nieuwe podcast van 10 à 15 minuten en hun aanhang groeide gestaag. Vlaco mocht meewerken aan de podcastaflevering in de herfstvakantie van het derde seizoen. De podcast 'Waarom bestaan er geen kRomkommers?' kan je beluisteren op Spotify, op www.wetenschapje.be of het Vlaco-youtubekanaal.

Workshop tegen voedselverspilling

Voor de derde graad lager onderwijs ontwikkelde Vlaco in samenwerking met Foodwin een 2 uur durende les rond voedselverspilling.

Spelonderwijs – door middel van een ganzenbord – krijgen de leerlingen vijf spelopdrachten:

- Opdracht 1: de bananenreis (afgelegd traject voeding)
- Opdracht 2: koelkastspel (wat moet waar?)
- Opdracht 3: houdbaarheidsdata THT en TGT
- Opdracht 4: Boodschappenlijstje
- Opdracht 5: in de koelkast of niet?

Een aantal Vlaco-lesgevers en Mirom-vrijwilligers zijn klaargestoomd om de lessen te geven. De eerste lessen zullen plaatsvinden in West-Vlaanderen. We hopen dat ook andere intercommunales in Vlaanderen een samenwerking met de scholen willen aangaan om kennis rond voedselverspilling tot bij de kinderen te brengen. De Vlaco-lesgevers komen graag naar je toe!

LASAGNA DI PANE

In de liefde en de lasagne is alles geoorloofd

INGREDIËNTEN

- 25 g boter
- 30 g bloem
- 6 dl melk
- zout, peper, nootmuskaat of 1/2 bouillonblokje
- 12 sneden oud brood
- 5 kopjes groenteoverschotjes zoals bloemkool, broccoli, wortelen, courgette, selderij,
- knoflook, sjalotten ...
- verse kruiden als basilicum, bieslook, peterselie of kruiden uit een potje
- 6 dl tomatensaus (al dan niet met gehakt) of passata
- overschotje van harde of oude kaas

BEREIDING

- Verwarm de oven voor op 180 °C.
- Maak de bechamelsaus. Smelt de boter, roer er de bloem door en voeg langzaam de melk toe. Laat op een laag vuur pruttelen tot de saus de gewenste dikte heeft. Kruid met zout, peper, nootmuskaat of een half bouillonblokje.
- Giet een dun laagje saus in een ovenschaal.
- Schik de sneden brood, zonder de korstjes, in een laag op de saus.
- Leg een laagje groenten (1,5 tot 2 centimeter dik) op het brood. Strooi er kruiden over.
- Wissel af: een laag bechamel- of tomatensaus, een laag brood en een laag groenten.
- Je kunt ook afwisselen met uitsluitend bechamel en eindigen met een dikke laag, lekkere tomatensaus.
- Bestrooi met geraspte kaas.
- Gratineer gedurende 20 minuten in de oven op 180 °C.

BABA VLACO

De fles rum die stof staat te vergaren in de kast, komt helemaal tot zijn recht bij overschotjes cake, biscuit ... Wanneer de baba's zich vol hebben gezogen met rum, kun je er nog vele kanten mee op. We doopten deze baba's tot Baba Vlaco.

INGREDIËNTEN

- 500 ml water
- 1 kopje poedersuiker
- 300 ml rum
- 1 vanillestokje
- 6 kleine cakejes met een doorsnede van 6 a 8 cm (stukjes quatrequarts, cupcakes, ook afgesneden randen van bv. een biscuittaart)
- slagroom

BEREIDING

- Meng een halve liter water met een kopje poedersuiker, ongeveer 300 milliliter rum en een opengesneden vanillestokje.
- Verwarm het geheel tot het bijna kookt.
- Laat alles 20 minuten trekken en verwijder dan het vanillestokje.
- Leg de cakejes naast elkaar in een ruime en voldoende diepe schaal.
- Giet de hete stroop erover.
- Keer de cakes eventueel een keer om, zodat ook de andere kant de stroop goed opneemt.
- Serveer met opgeklopte, niet gezoete slagroom.

WORD JIJ VLACO-LESGEVER?

Reeds in 2020 kondigden we aan dat we een opleiding voor Vlaco-lesgever zouden gaan organiseren. Maar, zoals bij heel wat events en plannen, blijft ook hier corona roet in het eten gooien. Definitieve data voor deze 4à5-delige opleiding hebben we dus voorlopig nog niet 😞.

Dat vinden we jammer... maar dat heeft natuurlijk ook een positieve kant. Want jij kan je nl. nog altijd kandidaat stellen om aan deze opleiding deel te nemen 😊. Hoera!

Dus ben jij een (compost)vat vol kennis en wil je anderen daarvan laten meegenieten? Of ben je een man/vrouw van de praktijk en bezit je de kunst om je vakmanschap over te brengen op anderen? Boeien de kringloop van grondstoffen in keuken en tuin jou en zijn leefmilieu, klimaat, duurzaamheid, biodiversiteit ... vaste waarden voor jou? Ben je 'niet vies' van lesgeven of leid je graag online-lessen en -gesprekken? Dan is deze lesgeversopleiding vast iets voor jou.

Als Vlaco-lesgever help je gemeenten en intercommunales om een heldere en eenduidige Vlaco-kringloopboodschap te verspreiden in Vlaanderen. Als freelance lesgever word je en ben je dus een sleutelfiguur in onze sensibilisering, en word je uiteraard ook als deskundige betaald.

Voorlopig plannen we deze opleiding in, in de lente van 2022. Waar? Ergens in het westelijk deel van Vlaanderen.

Enkele dagen na je laatste lesdag koppelen we met jou al terug of en wanneer je aan de slag kan als Vlaco-lesgever.

Heb je interesse? Hoe sneller je inschrijft, des te meer kans dat je er bij kan. Heb je vragen, opmerkingen of bedenkingen?

Twijfel zeker niet om ons te contacteren! We staan voor je klaar. Mailen kan naar thuiskringlopen@vlaco.be. Bellen kan ook: **015/451.370**.

colofon

Uitgave van Vlaco vzw

Redactie: Kristof Van Stichelen,
Elfriede Anthonissen,
Kristel Vandenbroek

Vormgeving: Reclamebureau Mink

Druk: Drukkerij Buroform

V.U.: Danny Wille
Stationsstraat 110
2800 Mechelen

Redactie-adres: Vlaco vzw
Team ThuisKringlopen
Stationsstraat 110
2800 Mechelen
Tel.: 015 451 370
thuiskringlopen@vlaco.be

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is toegelaten, mits bronvermelding.